

עין משפט ונר מצוה

רבו א ב מיי פ"ג מהל' עבדים הל"ט:

רבה ג ד מיי שם פיה הל"א ופ"ב מהל' מסירה הל"א ופ"ה הל"ה סמוג עשין פס פז טוש"ע ויד' סי' רסו סעי' כג [כה] וטוש"ע חור"מ סי' קלו סעי' א':

רבה ה מיי פיה מהל' עבדים הל"א ופ"ב מהל' מסירה הל"ג סמוג שם טוש"ע ויד' שם סעי' כה וטוש"ע חור"מ שם סעי' ה':

ו [טוש"ע חור"מ סי' קלו סעי' א' כהנה]:

רל ז מיי פ"ב מהל' מסירה הל"ו סמוג שם טוש"ע חור"מ סי' קלו סעי' ג':

רלא ח מיי שם הל"ד ופ"ה מהל' עבדים הל"א סמוג שם טוש"ע חור"מ סי' קלו סעי' ה וטוש"ע ויד' סי' רסו סעי' כה:

רלב ט מיי פ"ג מהל' מסירה הל"ב סמוג שם טוש"ע ויד' שם סעי' כג וטוש"ע חור"מ שם סעי' ג':

רלג י מיי שם הל"ה ופ"ד הל"ג טוש"ע חור"מ סי' קלו סעי' ג' וסי' קלח סעי' טו: **רלד** כ מיי שם סמוג שם טוש"ע ויד' שם סעי' כה וטוש"ע חור"מ סי' קלו סעי' ג':

גליון הש"ס

מתני' וקונה אי"ץ בבכסף. עשין יצמות מנח ע"א מדי"ה המפקיר: גמ' מאן ליבא לן דלא חור הנאה לתרבייה. עשין יונתן פס ע"א מדי"ה מה רוצח ופטורה: נח ע"ז נדשי" ד"ה שלח מדרכה:

מוסף רש"י

כמין חומר. טורחין נלע"ז והוא זכב וזכב ומוטתם זו שני זוארי הלוק גמ' (סוסה ס"ו). **בכסף** על ידי אחרים. שאלמים פורח אורו נמנמן והוא קוים עלמו ויולא למחות (רע"ז ו'). ובשטר על ידי עצמו. שבעד קונה עלמו בשטר שחרור על ידי עלמו, כלומר כקבלת עלמו (גיטין עו). **אחזה**. הלוקה בטלפה. כרגלה כמלות המוכר (רשב"ם ב"ב עה). ובשליף. משוי שנלחמתה ונמלוטס (ב"ב יד). **אחזתה** וקשור לזהמה ואפ"פ שלח הזוה ממקומה קנאה (רשב"ם ב"ב עה). **בפרומביא**. רסן (ב"ב יז). **כיצד**. דקה נקית נמשכה (רשב"ם ב"ב עה). **שעקרה** יד ורגל. היינו משיכה כל שהוא (שם). **מלא** קומתה. דהיינו עקירת ארבע רגליה (שם). **כיצד** בזוקה. אעבד כנעני דמנן שנקנה בחוקה. קלי (שם ג). **גדרו**. כמו (איוב ו) וחק לו מרש להסגרד (ז). **הגבירו** קנאו. כל לקמיה מפרש מן הגביה למי אמר ר' שמעון כו'. לקמיה מפרש (שם). **מאי קאמר**. הגביה דקאמר מ"ק מי הגביה למי ומאי קמהדר ליה ר"ש דלפוס ריהטא משמע דהיינו מ"ק (שם). **נעל** לו. עבד לרבו ששימש העבד לרבו היא חזקה וכן כולם (שם). **הגבירו** הוא לרבו. כגון שהיה לרץ להגנה זו, כגון להעלותו למטח, קנאו לעבד כהגנה זו, שהרי שימש לרבו שנסמך עליו (שם). **הגבירה** רבו לו לא קנאו. דלא שיכח הגנהה כי אם נמטלטלי שאין לרץ להגניה בני אדם (שם). **לא תהא חזקה**. דהעניל וילגסו והלמח והשטת, גדולה מהגנהה רב לעבד וקנה רב לעבד, שהרי הגנהה חמורה היא דקוים אפילו כרשות מוכר, וגם קוים כרשות הרבים ופטיתא (שם). **שהגבירה** קונה בכל מקום. אפילו כרשות המיוחד למוכר כלדו (רשב"ם ב"ב לו).

כב:

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

כמין חומר. פירש הקונטרס לרור מרגליות או כשמים שחלוי בלואר נשים לתכשיטא ור"ת פירש חומר מעשה וכן פירש הערוך (י כלשון) ערבי כשלאומר למצירו מה מעשיך אומר לו מה (י סמך): **מה** נשתנה און. יש כמדרש דמל"ע כגימטריא ד' מאות

(שנה) ולפי שהיו ישראל עבדים ארבע מאות שנה וגאלם הקב"ה והלך זה וקנה אדון לעצמו לפיכך ירלע כמלכע העולה כך:

[ת"ל אעולם כו']. ואין לומר לעולמו של יוצל דל"כ לשמוק קרל מייניה וינלף משדה אחוזה. מ"ן: **איכא** דאמרי גדול היה. העבד ומוהר זו שלח זוכה הוא בעצמו מן ההפקר לפיכך קדם לפני המיתה וזכה זו זה פירש למיתה יהודה הינדואה וזה פירש לחיים מר זוטרא תחמיו כמקומו שלא יהיה העבד רגע אחד בלא אדון: ואיכא

עבדים (ולא עבדים) לעבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע (ור"ש יב"ר היה דורש את המקרא הזה כמין חומר מה נשתנה דלת ומוזוה מכל כלים שבבית אמר הקב"ה דלת ומוזוה שהיו עדים במצרים בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים והוצאתים מעבדות לחירות והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם: **מתני'** יעבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה וקונה את עצמו בכסף על ידי אחרים (ובשטר על ידי עצמו דברי רבי מאיר וחכמים ואמרים בכסף ע"י עצמו ובשטר ע"י אחרים ובלבד שיהא הכסף משל אחרים: **גמ'** מוגלן דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה (י הקישן הכתוב לשדה אחוזה מה שדה אחוזה נקנה בכסף בשטר ובחזקה אף עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה אי מה שדה אחוזה חוזרת לבעלים ביובל אף עבד כנעני חוזר לבעלים ביובל תלמוד לומר לעולם בהם תעבודו תנא אף בחליפין יותנא דידן מילתא דליתא במטלטלין קתני מילתא דאיתא במטלטלין לא קתני אמר שמואל העבד כנעני נקנה במשיכה כיצד תקפו ובא אצלו קנאו וברא אצלו לא קנאו בשלמא לתנא דידן מילתא דאיתא במטלטלי לא קתני דליתא במטלטלי קתני אלא לתנא ברא ניתני משיכה כי קתני מילתא דאיתא בין במקרקעי בין במטלטלי משיכה דבמטלטלי איתא במקרקעי ליתא לא קתני (כיצד תקפו ובא אצלו קנאו וברא אצלו לא קנאו וקראו לא והתניא יכיצד במסירה אחזה בטלפה בשערה באוכף שעליה בשליף שעליה בפרומביא שבפיה ובוזג שבצוארה קנאה כיצד במשיכה יקורא לה והיא באה או שהכישוה במקל ורצתה לפניו כיון שעקרה יד ורגל קנאה רבי (אסי ואמרי לה ר' אחא אומר עד שתהלך לפניו מלא קומתה אמרי בהמה אדעתא דמרה אזלה עבד אדעתיה דנפשיה קאויל אמר רב אשי העבד קמן כבהמה דמי תנו רבנן (כיצד בחזקה התיר לו מנעלו או הוליך כליו אחריו לבית המרחץ הפשיטו (הרחיצו סכו גדרו הלבישו הנעילו הגביהו קנאו אמר ר' שמעון לא תהא חזקה גדולה מהגבחה (שהגבחה קונה בכל מקום מאי קאמר אמר רב אשי והגביוהו הוא לרבו קנאו הגביוהו רבו לו לא קנאו אמר רבי שמעון לא תהא חזקה גדולה מהגבחה שהגבחה קונה בכל מקום השתא דאמרת הגביוהו הוא לרבו קנאו אלא מעתה שפחה כנענית תקנה בביאה כי קאמרינן זה נהנה וזה מצטער הכא זה נהנה וזה כנענית הוא שלא כדרכה מאי איכא למימר אמר רב אחיי (בר אדרא) דמן אחא (מאן ליבא לן דלאו הנאה אית להו לתרוייהו ועוד (משככי אשה כתיב וירשין הוה חלש על מר זוטרא לשיולי ביה חזייה דתקיף ליה עלמא טובא אמר ליה לעבדיה שלוף לי מסנאי ואמטיניהו לביתא איכא דאמרי גדול הוה זה

אלא מעסה. דהגביוה הוא לרבו קנאו: **שפחה** כנענית **תקנה** כציאה. דהא אגבזה ליה: **הנדואה**. מארץ כוש"י.

(ז כוש (י מתרגמינן הינדואה: **דסקיף** ליה **עלמא**. גוסס ונוטה למות: **אמר** ליה. מר זוטרא לעבדיה דגר: **שלוף** לי **מסנאי**. לקנותו בחזקה היה מתכוון (י שהא בעבודתו כשימות אלזנו: **איכא דאמרי** גדול **היה**. העבד ומוהר זו שלא זוכה (י הוא עלמו מן ההפקר לפיכך קדם לפני המיתה וזכה זו והגר פירש למיתה ומר זוטרא פירש לחיים תחמיו שלא יהא העבד בלא אדון רגע אחד: **אמר** ליה

אילו נאמר וגם **אזנו** בלום הייסי **אומר** ידקור כנגד **אזנו** בלום. אכל און לא ירלענה: **לאון** **מאבראי**. כלומר רחוק מן הדלת כדכתיב את אזנו והדר ימן אזנו בלום ויקח את המרלע וידקור בלום מעבר השני כנגד אזנו לקיים ולקחת המרלע ונתת (י בלזנו בלום: **דוקר** ויורד.

אזנו כשנותנה על הדלת עד שמגיע לדלת: **עקורה**. מן המזוזה ומוטלת לארך: **מה מוזוזה מעומר**. דכלאו הכי לא מקרי מוזוזה: **חומר**. לרור המרגליות ולרור הכושס תלוי בלואר לתכשיט: **מתני'** **וקונה** **אם** **עצמו**. מיד רבו: **כנסף** **ע"י** **אחרים**. שיתנוהו לרבו ע"מ שיהא זה בן חורין אכל הוא עלמו לא יקבל מהם ואפילו ע"מ שאין לרבו רשות זו דקסגר אין קנין לעבד בלא רבו: **ובשטר** **ע"י** **עצמו**. שיקבלנו הוא. ובגמרא מפרש לכולה דרבי מאיר ורבנן: **ובלכד** **שיא** **הכסף** **משל** **אחרים**. דעבד אין לו כלום דאם מנא מציאה או קבל מתנה הכל לרבו ואם בא לפדות ע"י עצמו לרץ להיות משל אחרים ויתנוהו לו ע"מ שאין לרבו רשות זו: **גמ'** **שדה** **נקנים** **כלל** **הני**. ולקמן יליף לה צפירקין (דף טו). וכל עובדי כוכבים כנענים משנמכר לעבד חלל שכל עבדים נקראין על שם כנענן משום דכתיב ציה (בראשית ט) עבד עבדים: **מילתא**. דאיתיה בעבד וליתא בשאר מטלטלין קתני אכל חליפין דאיתנהו נמי בשאר מטלטלין שהמטלטלין גם הם נקנין בחליפין לא אלטרקין ליה למיתני: **ספקו**. בחזקה: **לא** **קנאו**. דמדעתיה אלו ואין זו משיכה: **בשלמא** **לפנא** **דידן**. לא תיקשי לשמואל אמאי לא תני משיכה כמתניתין דאיכא לתרוי כלאוקמינן דמילתא דאיתא במטלטלין לא קתני אלא מנא ברא דמנא חליפין כדהיינו תיקשי לשמואל אי איתיה דנקנה כמשיכה ליתנייה נמי כמתניתין: **מילתא דאיתא בין במקרקעי בין כמטלטלי**. כגון חליפין לירף ושנה עס השאר דאיתנהו במקרקעי אכל משיכה דליתא במקרקעי לא מנא כדהיינו: **כילד** **כמסירה**. גבי כהמה קאי דקתני מתני' (לקמן דף כה): **כהמה** **גסה** **נקנית** **כמסירה**: **כשערה**. כגון שיער שזרחה הסוס: **שליף**. על משאוי: **אדעתא דמכרה** **אולא**. על דעת הקורא אותה לפי שאין לה דעת: **אדעסיס** **דנפשיה**. מדעת עלמו: **קטן**. דלית ליה דעת ככהמה דמי ואם קראו לשם קניה וכו' אכלו קנאו: **הסיר** **לו מנעלו**. העבד ללוקח: **גדרו**. גראט"ר כלע"ז: **הגביוה**. העבד את הלוקח: **מאי קאמר**. מה ענין הגבזה דעלמא להגבזה דהכא הגבזה דעלמא לוקח מגביה החפץ והכא אמרינן שהעבד מגביוה משום עבודה שהלוקח משעבד זו לקנותו בחזקה: **הגביוה** **הגבזה** **ליה**: **הנדואה**. מארץ כוש"י.

(ז כוש (י מתרגמינן הינדואה: **דסקיף** ליה **עלמא**. גוסס ונוטה למות: **אמר** ליה. מר זוטרא לעבדיה דגר: **שלוף** לי **מסנאי**. לקנותו בחזקה היה מתכוון (י שהא בעבודתו כשימות אלזנו: **איכא דאמרי** גדול **היה**. העבד ומוהר זו שלא זוכה (י הוא עלמו מן ההפקר לפיכך קדם לפני המיתה וזכה זו והגר פירש למיתה ומר זוטרא פירש לחיים תחמיו שלא יהא העבד בלא אדון רגע אחד: **אמר** ליה **אילו נאמר** וגם **אזנו** בלום הייסי **אומר** ידקור כנגד **אזנו** בלום. אכל און לא ירלענה: **לאון** **מאבראי**. כלומר רחוק מן הדלת כדכתיב את אזנו והדר ימן אזנו בלום ויקח את המרלע וידקור בלום מעבר השני כנגד אזנו לקיים ולקחת המרלע ונתת (י בלזנו בלום: **דוקר** ויורד. אזנו כשנותנה על הדלת עד שמגיע לדלת: **עקורה**. מן המזוזה ומוטלת לארך: **מה מוזוזה מעומר**. דכלאו הכי לא מקרי מוזוזה: **חומר**. לרור המרגליות ולרור הכושס תלוי בלואר לתכשיט: **מתני'** **וקונה** **אם** **עצמו**. מיד רבו: **כנסף** **ע"י** **אחרים**. שיתנוהו לרבו ע"מ שיהא זה בן חורין אכל הוא עלמו לא יקבל מהם ואפילו ע"מ שאין לרבו רשות זו דקסגר אין קנין לעבד בלא רבו: **ובשטר** **ע"י** **עצמו**. שיקבלנו הוא. ובגמרא מפרש לכולה דרבי מאיר ורבנן: **ובלכד** **שיא** **הכסף** **משל** **אחרים**. דעבד אין לו כלום דאם מנא מציאה או קבל מתנה הכל לרבו ואם בא לפדות ע"י עצמו לרץ להיות משל אחרים ויתנוהו לו ע"מ שאין לרבו רשות זו: **גמ'** **שדה** **נקנים** **כלל** **הני**. ולקמן יליף לה צפירקין (דף טו). וכל עובדי כוכבים כנענים משנמכר לעבד חלל שכל עבדים נקראין על שם כנענן משום דכתיב ציה (בראשית ט) עבד עבדים: **מילתא**. דאיתיה בעבד וליתא בשאר מטלטלין קתני אכל חליפין דאיתנהו נמי בשאר מטלטלין שהמטלטלין גם הם נקנין בחליפין לא אלטרקין ליה למיתני: **ספקו**. בחזקה: **לא** **קנאו**. דמדעתיה אלו ואין זו משיכה: **בשלמא** **לפנא** **דידן**. לא תיקשי לשמואל אמאי לא תני משיכה כמתניתין דאיכא לתרוי כלאוקמינן דמילתא דאיתא במטלטלין לא קתני אלא מנא ברא דמנא חליפין כדהיינו תיקשי לשמואל אי איתיה דנקנה כמשיכה ליתנייה נמי כמתניתין: **מילתא דאיתא בין במקרקעי בין כמטלטלי**. כגון חליפין לירף ושנה עס השאר דאיתנהו במקרקעי אכל משיכה דליתא במקרקעי לא מנא כדהיינו: **כילד** **כמסירה**. גבי כהמה קאי דקתני מתני' (לקמן דף כה): **כהמה** **גסה** **נקנית** **כמסירה**: **כשערה**. כגון שיער שזרחה הסוס: **שליף**. על משאוי: **אדעתא דמכרה** **אולא**. על דעת הקורא אותה לפי שאין לה דעת: **אדעסיס** **דנפשיה**. מדעת עלמו: **קטן**. דלית ליה דעת ככהמה דמי ואם קראו לשם קניה וכו' אכלו קנאו: **הסיר** **לו מנעלו**. העבד ללוקח: **גדרו**. גראט"ר כלע"ז: **הגביוה**. העבד את הלוקח: **מאי קאמר**. מה ענין הגבזה דעלמא להגבזה דהכא הגבזה דעלמא לוקח מגביה החפץ והכא אמרינן שהעבד מגביוה משום עבודה שהלוקח משעבד זו לקנותו בחזקה: **הגביוה** **הגבזה** **ליה**: **הנדואה**. מארץ כוש"י.

מסורת הש"ס

א) מילתא סי' משפטים פסחה ב' (ט) ונכתי" וצפיר"ר ככל הסוגיא ויקדור, קודר, וכן ברש"י, א) ובערוך ערך קוד א' איתא קודר ויורד עד שמגיע וכו' (ד) ונכתי": הדלת, והוא דרשא חדשה על קרא דמשפטים והגישו אל הדלת, (ה) מוספתא דביק פ"ו ה"ב, (ו) (סוטה טו, א) (ג"ל עבדי הם ולא סי' כ"א כ"מ י, א) (ח) צ"ק קטן: כ"מ י, א, (ט) ונכתי" טקף: כה, (י) ונכתי" וצפיר"ר, ב' וא"ל צריין, (ט) ונכתי" טקף: מנא, א) ונשין עו, (ח) מ"כ סי' כהר פסחה ו' ונבדוהט י, א, (ג) ונ' תוס' גיטין לט: ד"ה משום, (ח) ונכתי" טקף: אמר מר, (ט) צ"ב עה: ע"ש מוספתא דקישין פ"ק ה"ה וצ"ש, (ח) ונכתי": אחי, וכה צ"ב וכל" (רש"ש ע"ש), (ט) מוספתא שם ה"ג ע"ש צ"ב נג, (ק) ונ' תוס' צ"ב נג: ד"ה הכותיו, (ר) צ"ב עו, (ה) רש"ל, (ח) ונצ"ל שלח מדרכה למדרכה, (רין), ויש"ש, (ה) (א) ונצ"ל (א) ונצ"ל אונ, (ט) צ"ל אונ, רש"ש, (א) וצ"ל: כש, רש"ש, (א) ונ' רש"י וימא לז: ד"ה המדון וכו', (ח) וימיה יג, (ו) ונ' להוסף נקט, (רש"ש וכה צ"ר), (א) ונכתי" שצ"י: (ח) העבד בעלמון, (ח) ערך המ"ב, (ט) ונצפיר"ר: ונצ"ל אונ, (י) וצ"ל אונ, (ח) ונ' תוס' סוטה טו, ד"ה כמין ומוס' מולין קלד: ד"ה דורש,

תורה אור השלם

- והגישו אדניו אל האֱלֹהִים והגישו אל הַדָּלָת או אל המזוזה וַיִּרְצֵעַ אֲדִנִּי את אֲזֹנוֹ בַּפִּרְצֵעַ וַיַּעֲבֹדוּ לְעַלְמָם: שמות כא ו
- וַלְקַחְתָּ את המִּרְצֵעַ וְתַתָּהּ בְּאָזְנוֹ וּבְדִלְתָּ וְהָיָה לָךְ עֶבֶד עֹלָם וְאָף לְאַתָּהָר מִצֵּהָ פֶּן: דברים טו יז
- כי לי בני יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדִים אֲנִי אֲשֶׁר אֲדֹתָם וְאֲנִי אֲשֶׁר אֲדֹתָם אֲנִי אֱלֹהֵיהֶם: ויקרא כה נה
- וְהִתְנַחֲלֹתֶם אֹתָם לְבָנִיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעַלְמָם בְּיָמֵם תַּעֲבֹדוּ וּבְאֲחֻזֵּכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאֻזּוֹ לֹא תִתְּנֶהּ בּוֹ בַּפֶּרֶךְ: ויקרא כה נה
- וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֵת זָכָר מִשְׁכַּבִּי אִשָּׁה תוֹעֵבָה עָשָׂו שְׁנֵיהֶם מוֹת יוֹמָתוֹ דְּמֵיהֶם בָּם: ויקרא כ יג

פסוקי תפילות וברכות

פסוקי תפילות וברכות

גראט"ר גריט"ר. לגדר.

מוסף תוספות

א. כמו חומרוא דמילין (שבת דף סב.) בשמים מעורבין תרגמו בלולה דפילא. תוס' סוטה טו.